

AHMET MİTHAT NEŞİRLERİNDEKİ İMLA FARKLILIKLARI* SPELLING DIFFERENCES IN AHMET MİTHAT'S PUBLISHINGS

Müberra BAĞCI**

Öz

Ahmet Mithat Efendi son dönemde yeniden ilgi görmeye, eserleri tekrar tekrar basılmaya başlayan yazarlardan biridir. Onun farklı türlerdeki eserleri pek çok yayınevi tarafından neşredilmektedir. Söz konusu metinler Osmanlıcadan yeni yazıya aktarılırken farklı imla kurallarının benimsenmesi dikkatimizi çekmiştir. Ele alınan metinlerde düzeltme işaretinin kullanımı, kesme işaretinin kullanımı, zaman eklerinin yazılışı, bağlaç ve edatların yazılışı, ayrı/bitişik yazılan kelimeler, birleşik fiillerin yazılışı, konsonantların yazılışı, vokallerin yazılışı, büyük harf kullanımı, yabancı özel isimlerin yazılışı, Batı dillerine ait kelimelerin yazılışı, terkiplerin yazılışı, Farsça eklerin yazılışı, kelimelerin yanlış okunması, eksik kelimeler, cümleler, paragraflar bulunması gibi durumlar örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Mithat Efendi, İmla, Yazım, Metin Neşri, Çeviri yazı.

Abstract

Ahmet Mithat Efendi is one of the writers attracts attention too much recently and whose books are published again. So his works at different literary genres are being published by many publishers. Adoption of different orthographic rules while transferring from Ottoman Turkish attracted our attention. This study aims to reveal spelling differences at Ahmet Mithat's publishings and to discuss is it possible to create common spelling at text publication. Situations such as proofmark usage, apostrophe usage, spelling of tense suffix, conjunction and prepositions, heterography/contiguous words, spelling of compound verbs, consonants and vocals, capitalisation, spelling of foreign proper nouns, words of western languages, composites and Persian appendix, misreading, missing words, sentences, paragraphs are exemplified in the texts.

Keywords: Ahmet Mithat Efendi, Spelling, Orthographic, Text Publication, Transcription.

Giriş

Harf inkılabından önce yayımlanan metinlerin yeni nesil tarafından okunması ve anlaşılması çok mümkün olmadığı için bunların Latin harflerine aktararak okuyucuyla tekrar buluşmasını sağlamak şüphesiz çok önemlidir. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar yayımlanmış pek çok eser Latin harflerine aktarılmıştır. Bu eserlerin günümüz okuyucusuna ulaşabilmesi sevindirici olsa da neşirlerin nasıl yapıldığı ya da yapılması gerektiği tartışılması gereken bir konudur¹. Eski edebiyat alanında neşirle ilgili meseleler hakkında daha çok çalışma yapılmışken Yeni Türk Edebiyatı metinlerinin neşriyle ilgili problemlerin daha az gündeme geldiği dikkatimizi çekmiştir². Boğaziçi Üniversitesi tarafından düzenlenen "Metin Tespitinden Metinsel Eleştiriye" sempozyumunda İnci Enginün, "Yeni Türk Edebiyatı Metinlerinin Neşriyle İlgili Meseleler" başlıklı sunumunda bu konudaki temel problemlere ve çözüm yollarına işaret etmiştir. Mehmet Kaplan da çeşitli yazılarında bu konu üzerinde durmuş, imla birliğini ulaşılması gereken bir gaye olarak göstermiştir (Kaplan, 1978, 6-7). M. Kaplan, harf inkılabından önceki metinlerin yeni harflere aktarılmasının öneminden bahsederken bu eserlerin yayımında "ilmî filolojik neşir" usulünün kabul edilmesi gerektiğini belirtir (Kaplan, 1983, 243-246). Bir başka yazısında yine eski eserlerin nasıl yayımlanması gerektiğine temas eden Kaplan, bir kültür hazinesi oluşturmak için araştırmacıların bazı ortak esaslar belirlemesi, ayrı bir yol izlememesi gerektiğini ifade eder (Kaplan, 1983, 247-252).

Biz bu çalışmamızda Ahmet Mithat neşirlerindeki imla farklılıklarını belli başlı örnekler üzerinden ortaya koymaya çalışacağız. Gazeteci, roman ve hikâye yazarı, tiyatro yazarı gibi pek çok sıfatı bulunan

* Bu çalışma 17-18 Aralık 2015'te Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde gerçekleşen "Ahmet Mithat Efendi Külliyyatı ve Neşir Problemleri Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı.

¹ İsmail Ünver "Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalesinde Batılı bilgilerin çeviri yazı konusuyla ilgilenmeye bizden önce başladığını belirtir. 1940'lardan sonra İslam Ansiklopedisi'nin MEB tarafından yeniden yazılması döneminde Batı'daki çeviri yazı sistemi gündeme gelmiştir. Ardından İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nin hazırladığı Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu'nun bugün kullandığımız çeviri yazı sisteminin temelini oluşturduğunu söyler. *Turkish Studies*, c. 3, nr. 6, Güz 2008, s. 1-46.

² Tunca Kortantamer, "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlırları" başlıklı makalesinde Eski Türk edebiyatı alanında yapılan çalışmalardaki hatalar üzerinde dururken genel olarak metin neşrinde dikkat edilmesi gereken hususları da belirtir. İmla konusundaki tutarsızlık ve Osmanlıca kelimelerin yanlış okunması önemle üzerinde durduğu konulardandır. Tunca Kortantamer, "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlırları", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, c. VII, İstanbul, 1993, s. 337-368. Kortantamer, eski edebiyat alanındaki neşirler konusunda bir diğer önemli makale olarak da şu çalışmadan bahseder: Ahmet Ateş, "Metin Tenkidi Hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, c. VII-VIII (1940-1942) Cüz 1, s. 252-267. Eski edebiyat alanındaki neşirlerde imla problemi konusunda *Turkish Studies*'in "İmla" dosyasına da bakılabilir. (c. 3/6, Güz 2008.)

Ahmet Mithat Efendi, farklı tür ve konularda eserler vermiştir. Yaşadığı dönemde popüler bir yazar olan, daha sonra bir ölçüde unutulmuş A. Mithat Efendi özellikle son dönemde yeniden keşfedilmeye başlamış, hakkında yeni çalışmalar yapılmış, eserleri yayınevleri tarafından tekrar yayınlanmıştır. A. Mithat'ın eserlerinin topluca yayınlanması konusunda ilk çalışma Türk Dil Kurumu'nun bir projesidir. A. Mithat'ın romanlarının yeni harflerle neşrini yapan yayınevleri arasında şunlar sayılabilir: Bordo Siyah Yayınevi, Akçağ Yayınları, Kitap Zamanı Yayınları, Elips Kitap, Beyaz Balina Yayınevi, Antik Yayınları, Eflatun Yayınevi, Kum Saati Yayınları, Sel Yayıncılık, İlya Yayınevi, Okumuş Adam Yayınları, Bedir Yayınevi, Çağrı Yayınları, Özgür Yayınları, Parıltı Yayıncılık, Gözlem Yayınları, Klas Yayınevi, İskele Yayıncılık, Enderun Kitabevi, Milliyet Yayınları, Selis Kitaplar, İlk Biz Yayınevi, Yardımcı Kitaplar Yayınevi, Morpa Kültür Yayınları, Armoni Yayınları, İlke Kitabevi, Şule Yayınları, Sahhaflar Kitap Sarayı, Akvaryum Yayınları, Homer Kitabevi, Türk Edebiyatı Vakfı, Mola Kitap Yayınları, Sis Yayıncılık, Tümce Yayınları, Hemen Kitap Yayınları, Yurttaş Kitabevi, Arma Yayınları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Eylül Yayınları, Kalem Yayıncılık, Timaş Yayınları, İstanbul Kitabevi, Oğlak Yayıncılık, Kaf Yayıncılık, Özgün Yayıncılık, Şamil Yayınları, İletişim Yayınları (Gökçek, 2012, 182-185). Bu yayınevlerinin bir kısmı metinleri orijinal haliyle, bir kısmı sadeleştirerek, bir kısmı ise günümüz okuyucusunun anlamasını kolaylaştırmak için eski kelimeleri dipnot ya da parantez içi açıklamalarla vererek veya kitabın sonuna bir sözlük ekleyerek yayınlama yolunu tercih etmiştir. Farklı yayınevleri tarafından yapılan bu neşirlerde metnin muhtevası ve imlası konusunda zaman zaman çok büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu yayınevleri hazırlayan bazı araştırmacıların metni hazırlarken hangi prensipleri benimsediği konusunda açıklayıcı bir yazı yazmamaları eleştirilebilecek bir durumdur. Yayınevleri çoğunlukla ticari kaygı ile yaklaştığından bazı metinlerin neşrinde çeşitli ihmal ve özensizlikler de görülmektedir.

A. Mithat'ın eserleri pek çok yayınevi tarafından basılmış olmakla birlikte biz bu çalışmamıza daha ilmi neşirler olduğunu düşündüğümüz için TDK, Dergâh, Özgür, Çağrı, Akçağ yayınevlerinden çıkan kitapları dâhil ettik. İncelememizi hem sınırlandırmak hem söylemek istediklerimizi örnekler üzerinde somutlaştırabilmek için Bahtiyarlık (Sağlam, 2000, 503-582; Gökçek-Çağın, 2001, 282-337), Müşahadat (Gündüz, 1997, 512 ; Birinci, 2000, 374 ; Nemutlu, 2006, 427 ; Gökçek, 2013, 416) ve Felatun Bey ile Rakım Efendi (Birinci, 2000, 125-273.; Çağın, 2003, 200 ; Şimşek, 2007, 223 ; Aydemir, 2014, 200) romanlarını seçtik. Çalışmamızda bu eserlerin değişik yayınevleri tarafından yapılan neşirlerindeki imla farklılıklarını belirlemeye çalışacağız.

Neşirlerde görülen farklılıkları şöyle sıralayabiliriz:

1. Düzeltme işaretinin (^) kullanımı
2. Kesme işaretinin (') kullanımı
3. Zaman eklerinin yazılışı
4. Bağlaç ve edatların yazılışı
5. Ayrı/bitişik yazılan kelimeler
6. Birleşik fiillerin yazılışı
7. Bazı konsonantların yazılışı
8. Bazı vokallerin yazılışı
9. Büyük harf kullanımı
10. Yabancı özel isimlerin yazılışı
11. Batı dillerine ait kelimelerin yazılışı
12. Terkiplerin yazılışı
13. Farsça ön ek ve son eklerin yazılışı
14. Eksik kelimeler, cümleler, paragraflar
15. Kelimelerin yanlış okunması

1. Düzeltme işaretinin kullanımı

Neşirler arasında en sık görülen farklılıklardan bir tanesi, düzeltme işaretinin kullanımınıdır. Bazı neşirlerde eski yazılışa uyararak vokalin uzunluğunu ya da inceliğini göstermek için pek çok kelime bu işarete yer verilmiştir. Bazılarında ise günümüzde kullanılan kelimelerin bir başka kelime ile karışma ihtimalinin bulunduğu durumlarda ya da Arapça ve Farsça kelimelerde kef ve lam harflerinden sonra gelen a ve u harfleri üzerinde kullanılmıştır.

TDK'nın *Bahtiyarlık* neşrinde "sultân, sâye, şâhâne, şakirdân, kelimât, maîşet, mütemeddinâne, terakkiyât, dúcâr, fütür, tarîk" gibi çoğu kelimeye düzeltme işareti vardır. Çağrı Yayınları'nın neşrinde ise bu kelimeler düzeltme işareti olmaksızın yazılmıştır.

Müşahadat ve *Felatun Bey ile Rakım Efendi*'de de düzeltme işaretinin kullanımını neşirlerde farklılık göstermektedir.

<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür, TDK Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	asar	âsâr	âsar
	hâli	hâlî	hali

<u>Felatun Bey ile Rakım Efendi</u>	<u>Özgür, TDK, Dergâh Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	malik	mâlik
	<u>Özgür, TDK, Akçağ Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.</u>
	Felâtun	Felatun

2. Kesme işaretinin (') kullanımı

Bazı neşirlerde kesme işareti Osmanlıcadaki ayın harfinin varlığını göstermek için kullanılmıştır. Çağrı Yayınevi'nin *Bahtiyarlık* neşrinde bu durumdaki kelimelerde kesme işareti kullanılırken TDK'nın neşrinde tercih edilmemiştir. Birkaç örnek verecek olursak: Çağrı (kat', memnu', def'...) TDK (kat, memnu, def...) *Müşahedat* ve *Felatun Bey ile Rakım Efendi*'de de aynı şekilde farklı kullanımlar görülmektedir.

<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür Yay.</u>	<u>Dergâh, Akçağ Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>
	kat'iyen, katiyen	katiyen	kat'iyen

<u>F.Bey ile Rakım Ef.</u>	<u>TDK, Akçağ Yay.</u>	<u>Özgür, Dergâh Yay.</u>
	menşe	menşe'
	şüyu	şuyu'

Kesme işaretinin farklı kullanımı bir de özel isimlere gelen eklerin yazımında görülür. Aynı neşir içerisinde bu konuda tutarsızlıklar da görülmektedir.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>
	Avrupa'dan	Avrupadan
	Frengistan'dan	Frengistandan
	Abdülcabbar Beyin	Abdülcabbar Bey'in
	Elhamralar	Elhamra'lar
	Avrupa'ca	Avrupaca
	Osmanlıca'nın	Osmanlıcanın

<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür, TDK, Dergâh Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	Fransızcası	Fransızca'sı
	Türkçesi	Türkçe'si

3. Zaman eklerinin yazılışı

Zaman eklerinin yazımında da neşirlerde farklı yollar izlenmiştir. Çağrı Yayınları'nın *Bahtiyarlık* neşrinde bu ekler "olunmakta idi, bulunur idi, acımamış mı idik, der idi" örneklerindeki gibi ayrı yazılmış, TDK'nın neşrinde ise "olunmaktaydı, bulunurdu, acımamış mıydık, derdi" şeklindeki kullanım tercih edilmiştir.

Müşahedat'ın neşrinde Özgür Yayınevi zaman eklerini ayrı, Dergâh, TDK ve Akçağ yayınevleri ise bitişik olarak yazmıştır. *Felatun Bey ile Rakım Efendi*'de Dergâh ve TDK yayınevleri ekleri kelimeye bitişik, Özgür Yayınevi ayrı yazma yolunu tercih etmiş, Akçağ'ın neşrinde ise bazen ayrı bazen de bitişik olarak yazılmıştır.

4. Bağlaç ve edatların yazılışı

Bağlaç ve edatlar bazı neşirlerde kelimedenden ayrı bazılarında ise birleşik olarak yazılmıştır. Çağrı Yayınları'nın *Letaif-i Rivayat*'ındaki *Bahtiyarlık* neşrinde "yatmak ile, kadın ile, gider iken..." gibi kullanımlarda ayrı, TDK'nın *Bahtiyarlık* neşrinde ise "yatmakla, kadınla, giderken..." şeklinde kelimeye birleşik yazma yolu tercih edilmiştir.

Müşahedat'a baktığımızda Özgür, Dergâh ve TDK'nın neşrinde bağlaç ve edatların ayrı, Akçağ'ın neşrinde ise birleşik yazıldığı görülür. TDK'nın farklı neşirlerinde bağlaç ve edatların yazımında farklı uygulamalar dikkati çekmektedir.

“ve” bağlacının yazımındaki farklılıklar ise bazı neşirlerde vav’ın karşılığı olarak ve yerine u/ü kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum daha çok yakın anlamlı kelimelerin birlikte kullanımında ya da bu kelimelerle bir tamlama kurulduğunda görülür.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay.		TDK Yay.
	kavl ve karar seyr ve seyahat ez-can u dil		kavl ü karar seyr ü seyahat ez-can ve dil
Müşahedat	Özgür, Dergâh ve TDK Yay.		Akçağ Yay.
	sa’y ve gayret dil ü can		sa’y ü gayret dil ve can
Müşahedat	Özgür Yay.	Dergâh, TDK Yay.	Akçağ Yay.
	azim ve cezmi	azm ü cezmi	azim ve cezmi

Felatun Bey ile Rakım Efendi’nin TDK neşrinde “hâr u hakir, hâl ü vakti, hâl ü şan, lütf u ihsân” şeklindeki kullanım tercih edilmişken, Dergâh’ın neşrinde ve bağlacı kullanılmıştır.

“Yok, değil” anlamı katan Arapça olumsuzluk edatı “la”nın yazılışı da neşirlerde farklılık göstermektedir.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay.		TDK Yay.
	layenkat’		lâ-yenkati’
Bu kelimenin <i>Müşahedat</i> neşirlerinde yazılışı ise üç farklı şekildedir:			
Müşahedat	Özgür Yay.	Dergâh, TDK Yay.	Akçağ
	lâyenkat’	lâyenkati	lâ-yenkati

“-den, -den beri” anlamı katan Arapça “min” edatının yazılışında da farklılıklar görülmektedir.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay.		TDK Yay.
	mine’l-ezel		minelezel

“ile, beraber” anlamı katan ma’ edatının yazılışı farklı neşirlerde şu şekildedir:

Bahtiyarlık	Çağrı Yay.		TDK Yay.
	ma-ziyadetin		maaziyyadetin

Müşahedat	Özgür, Dergâh Yay.		TDK, Akçağ Yay.
	ma-bahşış maa’t-tezyin		maabahşış maattezeyün

F.Bey ile Rakım Ef.	TDK	Dergâh	Özgür	Akçağ
	maahaza	ma-haza	mahaza	mâhaza

F.Bey ile Rakım Ef.	TDK	Dergâh		Akçağ
	maalmemnuniye	maa’l-memnuniye		maal-memnuniye

“Sonra” anlamına gelen ba’d edatının yazımında da bir birlik yoktur.

Müşahedat	Özgür, Dergâh Yay.	TDK Yay.	Akçağ Yay.
	bade’l-intihap	ba’del-intihâb	badelintihap

“İçin, ile” anlamı katan Arapça “bi” edatının yazılışı da neşirlerde farklı farklıdır.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay.		TDK Yay.
	bi’t-telâkki bi’l-ihtar		bittelâkki bilihtar

Müşahedat	Özgür, Dergâh Yay.	TDK Yay.	Akçağ Yay.
	mukabele-i bi’l-misil	mukabele-i bil-misil	mukabele bilmisil

F.Bey ile Rakım Ef.	TDK, Akçağ Yay.		Özgür, Dergâh Yay.
---------------------	-----------------	--	--------------------

bitteclit
bihakkın

bi't-teclid
bi-hakkın

5. Ayrı/bitişik yazılan kelimeler

Bazı kelimelerin ayrı ya da bitişik yazılması konusunda da neşirlerde bir birliğe varılamadığı görülmektedir.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>
	kol ağalığı	kolağalığı
	kayın peder	kayınpeder
	birdenbire	birden bire
	bugün	bu gün
	tereyağ	tere yağ
	başbaşa	baş başa
<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür Dergâh, TDK Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	birçok	bir çok
	birtakım	bir takım
	her hâlde	herhâlde
	<u>Özgür Akçağ, TDK Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.</u>
	baş kaldırmak	başkaldırmak
<u>F.Bey ile Rakım Ef.</u>	<u>TDK Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.</u>
	aç gözlülük	açgözlülük

6. Birleşik fiillerin yazımı

TDK'nın yazım kılavuzuna göre "etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbirisi veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır." Burada belirtilen kurala rağmen birleşik fiillerin yazımında da bir imla birliğine ulaşılamadığı örneklerde görülmektedir.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>	
	kesp eylemek	kesbeylemek	
	celpetmek, celp etmek	celp etmek	
	zammetmek	zam etmek	
	bent eylemek	bendeylemek	
<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür, Dergâh Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	halleylemek	hâlleylemek	hâl eylemek
	<u>Özgür, TDK Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	kat' etmek	katetmek	kat etmek

Bazı konsonantların yazılışı

Ele aldığımız eserlerde, kelimelerin yazılışında özellikle p/b, c/ç, t/d seslerinde farklılıklar görülmektedir. p/b seslerinin farklı yazılışına şu örnekleri verebiliriz:

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>	
	mahsub	mahsup	
	iptidaiye	ibtidâiyye	
<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür, Dergâh Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	tayib	tayip	ta'yip
	kulub	kulûb	kulüp

t/d seslerinin kullanımına birkaç örnek verebiliriz:

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>
	hadsiz	hatsiz
	medh	meth

	tard nükud		tart nukut
Müşahedat	Özgür, Dergâh Yay. tebaüd Özgür, Dergâh, Akçağ Yay. intikad	TDK tebâut	Akçağ Yay. tebaüt TDK Yay. intikat
F.Bey ile Rakım Ef.	Dergâh, Akçağ, TDK Yay. mücerret		Özgür Yay. mücerred
c/ç, z/s, m/n, g/k seslerindeki farklı yazılışlar da bazı örneklerde karşımıza çıkmaktadır:			
Bahtiyarlık	Çağrı Yay. vechle mahzun tembih frenğâne		TDK Yay. veçhile mahsun tenbih frenkâne

8. Bazı vokallerin yazılışı

Kelimelerin yazılışında e/a, e/i, i/ü değişimi de görülmekte bu durum zaman zaman anlam değişmesine de yol açmaktadır.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay. mesarif meyan zerafet ciddiyat misilli meayib		TDK Yay. masarif miyan zarafet ciddiyet misillü maayib	
Müşahedat	Özgür meayip	Dergâh Yay. meayib	TDK maâyib	Akçağ Yay. maayıp

Bazı kelimelerin yazılışında ise vokalin düşmesi ile ilgili farklılıklar görülmektedir.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay. an-asıl hüsn hükm hayf etmek		TDK Yay. an-asl hüsün hüküm hayf etmek
-------------	---	--	--

9. Büyük harf kullanımı

Din, millet, yer, kurum-kuruluş adları ve unvan bildiren kelimelerdeki büyük/küçük harf kullanımı konusunda ortak bir yol tutulmadığı görülmektedir.

Bahtiyarlık	Çağrı Yay. Keşiş Dağı vali paşa ağanın hariciye nezareti		TDK Yay. Keşişdağı Vali Paşa Ağa'nın Hariciye Nezareti
Müşahedat	Özgür, Akçağ Yay Arap		Dergâh, TDK Yay. arap

F.Bey ile Rakım Ef. Özgür, Dergâh, Akçağ Yay.
mekteb-i rüştiye

TDK Yay.
Mekteb-i Rüşdiye

10. Yabancı özel isimlerin yazılışı

Bazı neşirlerde özel ismin orijinal imlası tercih edilirken bazılarında Türkçe söylenişlerine göre yazılma yoluna gidilmiş, bu konuda da birlik sağlanamamıştır.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>
	Volter	Voltaire
	Jan Jak Ruso	Jean Jacques Rousseau
	Şekspir	Shakespeare
	Culyano	Culino
	Vagner	Wagner
	Proudhom	Prodom
	Flam Kahvehanesi	Flämme Kahvehanesi

<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür, Dergâh Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
	Danyel Hue	Daniel Huet	Danyel Hoe

<u>Özgür Yay.</u>	<u>TDK, Dergâh Yay.</u>	<u>Akçağ Yay.</u>
Viktor Hugo	Victor Hugo	Viktor Hügo

<u>Özgür, Akçağ Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.</u>
Jirarden	Jirerdin	Girardin

<u>Özgür, Akçağ Yay.</u>	<u>TDK, Dergâh Yay.</u>
Larus	Larousse

Pol dö Kok	Paul de Kock
------------	--------------

<u>Özgür Yay.</u>	<u>Akçağ, TDK, Dergâh Yay.</u>
Balzak	Balzac

<u>F. Bey ile Rakım Ef.</u>	<u>Akçağ, Özgür, TDK Yay.</u>	<u>Dergâh Yay.,</u>
	Can	Jean
	Margrit	Margaret
	Kanterburi	Canterburry
	<u>Akçağ, Özgür Yay.</u>	<u>TDK, Dergâh Yay.</u>
	Yozefino	Josefino

11. Batı dillerine ait kelimelerin yazılışı

Özel isimlerin yanı sıra Batı dillerine ait diğer kelimelerin yazımında da neşirlerde değişik yollar izlenmiştir. İtalyanca modistra kelimesi modistro- modistre, İtalyanca signor kelimesi sinyor-senyör, İtalyanca numero kelimesi numara- numro Fransızca brouette kelimesi broet- büruet, Fransızca guitare kelimesi gitar- kitara, Fransızca cabine kelimesi kabin-kabine-kabino, Fransızca carte de visite ifadesi kartdövizit- kart dö vizit şeklinde farklı imlalarla yazılmıştır. Kadınlar için ayrılmış anlamına gelen Fransızca ifade yine üç farklı neşirde “rezerve o harem”, “rezerve au harem” ve “rezerve aux harem”; Fransızca robe de chambre kelimesi robdöşamr-rubadi kamara- ruba di kamara gibi farklı şekillerde kullanılmıştır.

12. Terkiplerin yazılışı

Terkiplerin yazımında da neşirlerde pek çok farklılık görülmektedir. İzafet terkiplerinde kesme işareti kullanılıp kullanılmaması en bariz farklılıktır. TDK, son yıllarda yazım kılavuzunda tamlamaları birleşik olarak yazma yolunu izlemiştir.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK Yay.</u>
	Cenab-ı Hak	Cenabihak

	nazar-ı dikkat payitaht-ı umumi'isi ateş-fürûzan-ı heva ve heves		nazarıdikkat pây-ı taht-ı umûmiyyesi âteş-fürûzân heva ve heves
Müşahedat	Özgür, Dergâh Yay. gayrimüslim	Akçağ Yay. gayr-i müslim	Dergâh Yay. gayr-i Müslim
	Özgür, Dergâh Yay. abd-i âciz müddet-i ömr	Akçağ, TDK Yay. abdiâciz müddetü'l-ömr	
F.Bey ile Rakım Ef.	Dergâh Yay. su'-i fikr	TDK Yay. sû-i fikr	Akçağ Yay. suifikr

Arapça birleşik isimlerin, sıfatların, zarfların, kalıplaşmış ifadelerin yazılışında da imla farklılıkları görülmektedir:

Bahtiyarlık	Cağrı Yay. darü'l-muallimîn garibü'd-diyar def'en-li'l-belâ		TDK Yay. darümuallimîn garibüddiyar def'anilbelâ
Müşahedat	Özgür, Dergâh Yay. sahihü'l-vuku safiyü'l-kalp bade't-takip	TDK sahihu'l vuku sâfiü'l kalb ba'de't-takîb	Akçağ Yay. sahihulvuku sâfiyülkalp badettakip
	Özgür, Dergâh, TDK Yay el-minnetü lillah		Akçağ Yay. elminnetullah
	Özgür, Dergâh Yay. sellemehü's-selâm		Akçağ, TDK Yay. sellemehüsselâm
F.Bey ile Rakım Ef.	TDK Yay. ale'l-ımmiyâ TDK Yay. fevkalhad mâvaka'aleyhâ	Dergâh Yay. ale'l-amyâ	Akçağ Yay. alel-umya Dergâh Yay. fevka'l-had ma-vaka'un-aleyha

13. Farsça ön ek ve son eklerin yazılışı

Farsça eklerin kelimeye ayrı ya da bitişik yazılması, arada kesme işareti kullanılıp kullanılmaması konusunda yine neşirler arasında değişiklikler göze çarpmaktadır. Başlık anlamına gelen serlevha kelimesinin metinlerde ser-levha/serlevha/ser levha şeklinde üç farklı yazılışı söz konusudur. der-hatır/derhatır, ezcümle/ez-cümle, her bar-/her-bar gibi kullanımları da farklı yazılış örnekleri olarak gösterebiliriz.

Olumsuzluk anlamı katan Farsça na- ve bi- eklerinin yazımında da aynı durum karşımıza çıkmaktadır. nâbecâ- na-beca, bîdiriğ- bî-diriğ, bî- edebane- bîedebâne- bîedebane...

Kelimelerin sonuna gelerek birleşik kelimeler yapmaya yarayan Farsça -yâb, -nüvaz, --fûruş, -nüvis, -perest, -saz, -birun, revîş gibi kelimelerin yazımında da çeşitlilik söz konusudur: cür'et-yab/cür'etyab/cüreyap, miħman-nüvaz/miħmannüvaz, tafra-furuş/tafrâfuruş, hikâye-nüvisan/hikâye nüvisan, tabiat-perest/tabiatperest, hatır-saz/hatır-sâz/hatırsaz, perde-birûn/perde-bîrûn/perdebirun, aheste revîş/âheste/revîş aheste-revîş...

14. Eksik kelimeler, cümleler, paragraflar

Aynı metnin farklı neşirlerine baktığımızda zaman zaman atlanan bazı kelimeler, cümleler hatta paragraflar olduğu görülmektedir. İmla meselesi ile ilgili olmasa da metinleri karşılaştırırken dikkatimizi çeken bu konuya da değinmek istedik.

Bahtiyarlık'ın TDK tarafından yapılan neşrinde “ve, gibi, hiç, dahi, bir, ertesi gün, pek adî, kimsesiz, öndeki” gibi bazı kelimeler eksiktir. Bu tip durumlar dikkatsizlikten, kaynak olarak farklı tefrikaların kullanılmasından kaynaklanabileceği gibi bazen de neşri hazırlayan kişilerin okunamayan bir kelimeyi atlama yolunu tercih ettiği de akla gelmektedir. Çağrı Yayınları'nın hazırladığı *Bahtiyarlık*'ta “ibadengi (?)” şeklinde tereddütlü okunan kelime TDK'nun neşrinde hiç yer almamaktadır.

Bahtiyarlık'ın Çağrı Yayınevi tarafından yapılan neşrinden bir örnekte, koyu olarak yazılan kısım TDK'nun neşrinde yer almayan ifadelerdir. Bu şekilde atlanan pek çok cümle bulunmaktadır. Burada her birini örneklemeye lüzum görmüyoruz:

“... pederinin arzusu çocuğu asker etmek değil mülkiye tarikinde büyütmek olduğundan ve bahusus henüz sinni dahi müsait bulunmadığından Osman Kâmil'i idadiye verememişlerdir. Mekteb-i Sultanî o zamanlar yeni tesis ve küşat buyurulmuş ve medh ü senası gerek payitahtta ve gerek vilayatta cümle müştakîn-i maarifin kulaklarını doldurmakta bulunmuş olduğundan validesi çocuğunun bu mektebe ithalini Yamah Mustafa'ya ihtar edince...”

Metni hazırlayanların metinde atlanan kısımlara dair bir açıklaması olmaması eksik kısımların bilinçli olarak değil dikkatsizlik ya da o kısımların okunamaması gibi sebeplerle eksik kaldığını düşündürmektedir. Farklı tefrikaların ya da korsan baskıların kullanılmış olması da ihtimal dâhilinde olabilir.

15. Kelimelerin yanlış okunması

Ele aldığımız eserlerin farklı neşirlerini karşılaştırırken dikkatimizi çeken bir başka nokta aynı kelimenin yayına hazırlayanlar tarafından farklı şekillerde okunması ve yazılması oldu. Osmanlıca yazılışları birbirine yakın olan bazı kelimelerin yanlış okuma ya da baskı hatası dolayısıyla karıştırıldığı görülmektedir. Yanlış okunan bir kelime elbette metnin anlamını da etkilemekte ve aslına uygunluktan uzaklaştırmaktadır. Bu konudaki bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK</u>
	mamelek	memalik
	müstelzem	mültezem
	taallüm	talim
	muharrik	muhrik
	tekerrür	tekrar
	tekmil	tekemmül
	mühib	mehîb
	olmak üzere	olarak
	Sultanönü Sancağı	Sultanoku Sancağı
	kısalaşmasındaki	kısa kesmesindeki
	olmak	almak
	merasıdır	mirasıdır
	gitmeyince	kalkmayınca
	aylık harçlığına	aylığına
	her birine	her yerine
	bir de	yerde
	harcedilmiş	harcanmış
	ziraiye	zer'iyeye
	ayrıldıktan	ayarlandıktan
	mütenasip	münasip
	prasya çekmek	berasiye çekmek
	navul	nevl
	elifba	alfabe
	deavi	dava
	bulunsa idim	olsaydım
	yerleşmek	birleşmek
	küvez	kovuz
<u>Müşahedat</u>	<u>Özgür, Akçağ Yay.</u>	<u>Dergâh, TDK Yay.</u>
	tezyin	tezeyyün

<u>Özgür, Dergâh Yay.</u> mesuliyet		<u>TDK, Akçağ Yay.</u> mesudiyet
<u>Özgür, Dergâh Yay.</u> vekayi mişkât tevahhuş teakub teveccüh	<u>TDK Yay.</u> vak'ayı mişkat tevhiş teâkub tevcih	<u>Akçağ Yay.</u> vakayi meşakkat tevahhiş takib tevcih
<u>Özgür, TDK Yay.</u> zayi	<u>Dergâh</u> zıya	<u>Akçağ Yay.</u> ziyâ
<u>Özgür Yay.</u> deni-meşrep	<u>Dergâh, TDK Yay.</u> denî-meşrep	<u>Akçağ</u> dinî meşrep
<u>Özgür, Dergâh Akçağ Yay.</u> sınaiye		<u>TDK Yay.</u> sanâiyye
<u>Özgür, Dergâh, TDK Yay.</u> kullanacaklarına gözlerin boyunlarındaki münazara-i kalemiye vapurdakidir tersim ittiba me'men ulüvv-i cenap		<u>Akçağ Yay.</u> kullanacaklar yine güzellerin bu yanlarındaki manzara-i kalemiye vapurda gider teressüm iktida mümin alicenap
<u>F.Bey ile Rakım Ef.</u>	<u>TDK, Dergâh Yay.</u> bölebilip	<u>Özgür; Akçağ Yay.</u> bulabilip
	<u>TDK Yay.</u> kâgir	<u>Özgür, Dergâh, Akçağ Yay.</u> kâgir

Bazı kelimelerde ise anlam yakınlığı söz konusu iken kelimelerin Osmanlıca yazılışı arasında hiçbir benzerlik bulunmamaktadır:

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u> şu'le evvel âleminde edepsizliğinden esas-ı fikir dil-küşa	<u>TDK</u> lem'a önce hayatında terbiyesizliğinden asıl fikir dil-şiken
--------------------	--	---

Yazımı farklı olan bazı kelimeler ise hem yazılış hem de anlam bakımından ilgisizdir.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u> cihet müdahhar	<u>TDK</u> cep müdhal
--------------------	--	-----------------------------

Bu farklı okumalar bazen birbirinden çok farklı anlamlara gelecek kelimelerde görülmekte, böylece metnin anlaşılabilirliğini de önemli ölçüde etkilemektedir.

<u>Bahtiyarlık</u>	<u>Çağrı Yay.</u>	<u>TDK</u>
--------------------	-------------------	------------

getirip götürüp
vurup örüp
koşup düşüp
geberinceye kabarcıncaya
indirmemiş ettirmemiş
evvelen olan
gösterdi göstermedi
baki kalan bakakalan
köyden inmiş gökten inmiş
kâin idi kanmıştı

Müşahedat Özgür, Dergâh, TDK Yay. Akçağ Yay.
olmadığı olduğu
feylesofluk kahvaltılık
gideyim geleyim

F.Bey ile Rakım Ef. Dergâh, TDK Yay. Özgür, Akçağ Yay.
semt isim

TDK Yay. Dergâh Yay. Akçağ Yay.
şık şaka şakk-ı şefe şakşefe

Bazı yerlerde de metinde geçen isimlerin yine birbirinden çok ilgisiz şekilde karıştırıldığı görülür.

Bahtiyarlık Çağrı Yay. TDK
Madam Terniye Nusret Hanım
Şinasi Senai

Bazı neşirlerde iki kelime bir terkip oluşturarak yazılmışken bazılarında terkip yoktur.

Bahtiyarlık Çağrı Yay. TDK Yay.
cihan-ı terakki cihan terakki
medeniyet cihanının medeniyet-i cihânın
arz derecesi arz-ı derecesi

Müşahedat Özgür, Akçağ Yay. Dergâh Yay. TDK Yay.
tekkik-i tarihî tedkik-i tarihi tedkik tarihi

Özgür, Dergâh Yay. Akçağ, TDK Yay.
mahz hakikat mahz-ı hakikat
gazab-ı hâli gazap hâli
lisanı Osmanlıca lisân-ı Osmanice

Özgür, Dergâh, Akçağ Yay. TDK Yay.
tevfik-i hareket tevfik hareket

Özgür, Dergâh, TDK Yay. Akçağ Yay.
memduh gayret memduh-ı gayret
iştirak istidadı iştirak-ı istidan
nam romanın nam-ı romanın

Zaman zaman da terkipler içinde yer alan kelimeler neşirlerde farklı şekillerde okunmuştur:

Bahtiyarlık Çağrı Yay. TDK Yay.
hissiyat-ı insaniye hüsnîyyât-ı insâniyye

Müşahedat Özgür, Dergâh Yay. Akçağ Yay. TDK Yay.
dâr-ı meayib dâr-ı maayip dâr-ı maâyib

Özgür Yay.
istihsali ömr

Dergâh Yay.
istihsali emr

TDK Yay.
istihsâl-i ömr

Sonuç

Ele aldığımız metinlerde düzeltme işaretinin kullanımı, kesme işaretinin kullanımı, zaman eklerinin yazılışı, bağlaç ve edatların yazılışı, ayrı/bitişik yazılan kelimeler, birleşik fiillerin yazılışı, konsonantların yazılışı, vokallerin yazılışı, büyük harf kullanımı, yabancı özel isimlerin yazılışı, Batı dillerine ait kelimelerin yazılışı, terkiplerin yazılışı, Farsça eklerin yazılışı, kelimelerin yanlış okunması, eksik kelimeler, cümleler, paragraflar bulunması gibi durumlar örneklendirilmiştir. Bu farklılıkların sebepleri arasında metin neşirini yapan bazı yayınevlerinin konuya sadece ticari kaygılarla yaklaşması, metni yayına hazırlayanların dikkatsizlikleri ya da akademik yetersizlikleri, tefrikalar arasındaki farklılıklar gösterilebilir.

Söz konusu durum sadece Ahmet Mithat yayınları ile sınırlı olmayıp genel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlıca metinlerin yeni alfabeyle aktarılmasında yerleşmiş bir imla ne yazık ki henüz yoktur. Başta da belirttiğimiz gibi Eski Türk edebiyatı alanında yaşanan neşir problemleri daha çok gündeme gelmiştir. Benzer noktalar olmakla birlikte Yeni Türk Edebiyatı sahasına yönelik metinlerin yayınında kendine has problemler karşımıza çıkmaktadır. Bunların tespit edilmesi, tartışılması ve çözüme yönelik bilimsel yöntemlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. En başta metni yayına hazırlayan araştırmacıların keyfi bir yol tercih etmeyerek imla konusunda bir kılavuza uymaları, metin içerisinde tutarlı bir yaklaşım sergilemeleri, izledikleri yöntem konusunda okuyucuya bilgi vermeleri faydalı olacaktır. Yayınevlerinin de aynı şekilde araştırmacının gösterdiği titizliği sürdürerek metnin aslına en uygun şeklinin yayınlanmasına çaba göstermesi gerekmektedir.

Değişik neşirlerdeki farklı imlalar ya da aynı neşir içindeki tutarsızlıklar bize gösteriyor ki metin neşirinde bir imla birliği şu an için oluşmamış, hepsinde ayrı bir yol tercih edilmiştir. Bu Türkçenin hâlâ ortak bir imlaya kavuşamamasından kaynaklanmakta, TDK tarafından yayınlanan imla kılavuzunda bile zaman içerisinde değişiklikler görülmektedir. Bazı araştırmacılar buna uyarken bazıları ise imlada kendine has bir yol tutmaktadır. Bazen de söz konusu kılavuzda yer almayan kelimeler de araştırmacı için bir problem oluşturmaktadır.

Verdiğimiz örneklerde görülen farklılıklar sadece imla meselesi ile ilgili olmayıp anlama dahi etki etmektedir. Biz bu örnekleri seçerken bir doğru-yanlış cetveli çıkarmayı veya herhangi bir araştırmacının ya da yayınevinin neşirini eleştirmeyi hedeflemedik. Amacımız sadece metinler arasındaki farklılıklara işaret ederek henüz ortak bir imlaya ulaşamadığımızı dikkati çekmektir. Bu konuya dair düzenlenen bilimsel toplantılarda akademisyenler tarafından metin neşrine ilişkin problemlerin ortaya konması ve önerilecek çözüm yolları araştırmacılara imla birliği konusunda ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Mithat Efendi (2000). *Bahtiyarlık*. (Haz. Nuri Sağlam), Ankara: TDK Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2000). *Felatun Bey ile Rakım Efendi*. (Haz. Necat Birinci), Ankara: TDK Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2003). *Felatun Bey ile Rakım Efendi*. (Haz. Şerife Baş Çağın), İstanbul: Özgür Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2007). *Felatun Bey ile Rakım Efendi*. (Haz. Tacettin Şimşek), Ankara: Akçağ Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2014). *Felatun Bey ile Rakım Efendi*. (Haz. Ahmet Aydemir), İstanbul: Dergâh Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2001). *Letâif-i Rivayat*. (Haz. Fazıl Gökçek, Sabahattin Çağın), İstanbul: Çağrı Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (1997). *Müşahadat*. (Haz. Osman Gündüz), Ankara: Akçağ Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2000). *Müşahadat*. (Haz. Necat Birinci), Ankara: TDK Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2006). *Müşahadat*. (Haz. Özlem Nemutlu), İstanbul: Özgür Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi (2013). *Müşahadat*. (Haz. Fazıl Gökçek), İstanbul: Dergâh Yayınları.
Ateş, Ahmet (1940-1942). Metin Tenkidi Hakkında. *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII Cüz 1, s. 252-267.
Gökçek, Fazıl (2012). *Küllerinden Doğan Anka/Ahmet Mithat Efendi Üzerine Yazılar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Kaplan, Mehmet (1978). Telâffuz ve İmlâ Birliği. *Türk Edebiyatı*, S. 60, Ekim, s. 6-7.
Kaplan, Mehmet (1983). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
Kortantamer, Tunca (1993). Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlıları. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. VII, s. 337-368.
Ünver, İsmail (2008). Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Turkish Studies*, c. 3, nr. 6, s. 1-46.